

Revalidatiecentra

Veilig werken in de fysiotherapie en ergotherapie

Werkgroep Infectie Preventie
Vastgesteld: augustus 2009
Revisie: augustus 2014

Aan de samenstelling van deze richtlijn werd, behalve door leden en medewerkers van de WIP, bijgedragen door: de heer dr. G.I. Andriessse (arts-microbioloog), Amphia Ziekenhuis, Breda; de heer drs. J.M. Kruitbosch (revalidatiearts), Revalidatiecentrum De Hoogstraat, Utrecht; mevrouw M. van Rijen (hygiënist), Amphia Ziekenhuis, Breda en mevrouw N. Tuinman (coördinerend verpleegkundige), De Vogellanden, Centrum voor Revalidatie, Zwolle.

Dit document mag vrijelijk worden vermenigvuldigd en verspreid mits de Werkgroep Infectie Preventie (WIP) als bron wordt vermeld.

Controleer altijd of dit de meest recente versie van de richtlijn is (zie www.wip.nl). De WIP acht zich na het verschijnen van een update niet meer verantwoordelijk voor gedateerde versies van de richtlijn.

Opmerkingen over deze richtlijn ontvangen wij graag via stwip@wip.nl.

DISCLAIMER

De geplande revisiedatum van deze richtlijn is verlopen. Dit kan betekenen dat de richtlijn (op onderdelen) niet meer up-to-date is. De gebruiker dient daarom zelf na te gaan of deze richtlijn nog up-to-date is.

Werkgroep Infectie Preventie
p/a Leids Universitair Medisch Centrum
Kamer C7-P-131
Postbus 9600
2300 RC Leiden
T 071 52 66 756
E stwip@wip.nl
I www.wip.nl

Inhoudsopgave

1	Algemene voorzorgsmaatregelen	1
2	Behandelbank	1
3	Bewegingstherapie	2
4	Ademtherapie	2
5	Fysische therapie	2
5.1	Elektrotherapie	2
5.2	Ultrageluidtherapie	3
5.3	Lokale warmte/koude-applicatie, “Packheater”	3
5.4	IJsmachine	3
5.5	Paraffinebaden	4
5.6	Ultraviolet-therapie	4
5.7	Massage	5
5.8	Bekkenbodetherapie	5
5.9	Therapiebaden	5
Bijlage A.	Normen voor zwemwater in circulatiebaden	8
Bijlage B.	Reinigings- en desinfectie-schema voor zwembaden	9
Bijlage C.	Literatuur	10

1 Algemene voorzorgsmaatregelen

- De basis voor infectiepreventie bij de uitvoering van de in deze richtlijn beschreven handelingen is gelegen in naleving van de algemene voorzorgsmaatregelen, zoals door de Werkgroep Infectiepreventie beschreven in de richtlijnen *Persoonlijke hygiëne medewerkers*, *Infecties medewerkers*, *Handhygiëne*, *Persoonlijke beschermingsmiddelen* en *Accidenteel bloedcontact algemeen*¹.

N: 7; gemiddelde: 4,71; bereik (4-5)²

- Bij de behandeling van revalidanten met meticillineresistente *Staphylococcus aureus* (MRSA) in revalidatiecentra zijn speciale maatregelen van toepassing, zoals beschreven in de WIP-richtlijn: *MRSA, revalidatiecentrum* (revalidatieserie).

N: 7; gemiddelde: 4,86; bereik (4-5)

- ☞ De revalidant in bronisolatie wordt bij voorkeur als laatste op het programma op de isolatiekamer, fysiotherapeutisch behandeld. Indien behandeling niet op de isolatiekamer, maar in een andere ruimte moet plaats vinden, blijven de isolatievoorschriften gelden. Zie de WIP-richtlijnsenserie: *Isolatie* (Ziekenhuizen).

N: 7; gemiddelde: 4,71; bereik (4-5)

2 Behandelbank

- ☞ De behandelbank wordt per revalidant bedekt (bijvoorbeeld met een badlaken of een papieren wegwerplaa).

Wanneer de revalidant geheel gekleed de oefeningen uitvoert, is bedekking van de behandelbank niet nodig. De revalidant trekt voor de oefeningen de schoenen uit.

N: 7; gemiddelde: 4,29; bereik (3-5)

- ☞ Zichtbare verontreinigingen van de behandelbank, door bloed of andere lichaamsvochten, worden onmiddellijk verwijderd, waarna de verontreinigde plek wordt gedesinfecteerd met alcohol 70% of indien het oppervlak groter is dan 0,5 m² met chloor 1000 ppm.

N: 7; gemiddelde: 4,57; bereik (4-5)

¹ Het teken in de kantlijn (“handje”) wil zeggen dat het hier gaat om een aanbeveling, d.w.z. het is een voorzorgsmaatregel waarvan de werkgroep vindt dat hij moet worden opgevolgd.

² De leden van de werkgroep infectiepreventie hebben ieder op de volgende 5 puntenschaal [1 (helemaal oneens), 2 (oneens), 3 (neutraal), 4 (eens) en 5 (helemaal eens)] aangegeven, in welke mate zij de aanbeveling onderschrijven. Van deze score is een gemiddelde berekend. N is het aantal leden dat heeft gescoord. Het bereik geeft de laagste en de hoogste score aan.

3 Bewegingstherapie

- ☞ De oefenmat wordt bij voorkeur per revalidant bedekt (bijvoorbeeld met een badlaken of een papieren wegwerplaa).

Wanneer de revalidant geheel gekleed de oefeningen uitvoert, is bedekking van de oefenmat niet nodig. De revalidant trekt voor de oefeningen de schoenen uit. Dek de oefenmat af of trek hoesjes over de schoenen indien het wenselijk is dat de revalidant tijdens een oefening schoenen draagt.
N: 8; gemiddelde: 4,33; bereik (4-5)

- ☞ Oefenmatten worden zodanig gemerkt dat steeds dezelfde zijde van de mat het vloeroppervlak raakt.
N: 7; gemiddelde: 4,57; bereik (4-5)

- ☞ Bij het opbergen moeten de oefenmatten met de schone zijden (bovenzijde) tegen elkaar worden gehangen.
N: 7; gemiddelde: 4,29; bereik (4-5)

- ☞ Fietsergometers, roeiapparatuur, gewichtloosheidssimulators, balken, knotsen, stokken, halters, oefenmatten en dergelijke moeten minstens éénmaal per maand worden gereinigd, of direct bij zichtbare verontreiniging.
N: 7; gemiddelde: 4,14; bereik (2-5)

- ☞ Leer wordt bij voorkeur niet gebruikt, omdat het moeilijk te reinigen is.
N: 7; gemiddelde: 4,57; bereik (4-5)

- ☞ De buitenkant van de zandzakken moet minstens éénmaal per maand worden gereinigd.
N: 7; gemiddelde: 4,14 bereik (2-5)

- ☞ Bij het leren poetsen van de eigen gebitsprothese wordt een revalidantgebonden tandenborstel gebruikt. Bij een oefenprothese wordt gebruikt gemaakt van een voor dit doeleinde ter beschikking gestelde tandenborstel.
N: 7; gemiddelde: 4,57; bereik (4-5)

Zie voor methoden van reiniging en desinfectie de bijbehorende richtlijn in de Revalidatieserie: *Reiniging, desinfectie en sterilisatie*.

4 Ademtherapie

- ☞ Revalidantgebonden hulpmaterialen voor ademtherapie zijn voor eenmalig gebruik of voor hergebruik.

Hulpmaterialen voor ademtherapie voor hergebruik worden na ieder gebruik gereinigd, afgespoeld met warm water en gedroogd.
N: 8; gemiddelde: 4,33; bereik (3-5)

5 Fysische therapie

5.1 Elektrotherapie

- ☞ De speciale “sponsjes” die tussen de huid en de elektroden worden geplaatst, moeten na elk gebruik in een zeepoplossing worden gereinigd, gespoeld en vervolgens gedroogd.

De sponsjes moeten worden vervangen zodra het materiaal zijn "sponzende" werking verliest en als ze kapot zijn. Voor een revalidant met een besmettelijke huidaanandoening of een niet-intacte huid worden revalidantgebonden sponsjes gebruikt.

N: 7; gemiddelde: 4,43; bereik (4-5)

5.2 Ultrageluidtherapie

- ☞ De kop van het apparaat moet na gebruik bij de revalidant worden gereinigd, gedesinfecteerd met alcohol 70% en aan de lucht worden gedroogd.

N: 7; gemiddelde: 4,57; bereik (4-5)

5.3 Lokale warmte/koude-applicatie, "Packheater"

- ☞ De watertank moet tweemaal per maand aan het eind van de dag geheel worden gelegeerd, met een zeepoplossing gereinigd, gespoeld en worden gedroogd.

Toelichting: Het legen en het drogen van de watertank is van essentieel belang om groei van bacteriën in de tank te voorkomen.

N: 8; gemiddelde: 4,12; bereik (3-5)

- ☞ Na een nacht drogen wordt de watertank opnieuw gevuld.

N: 8; gemiddelde: 4,25; bereik (4-5)

- ☞ De "steampacks" worden twee keer per maand, tegelijk met de watertank, met een zeepoplossing en een borstel gereinigd, gespoeld en gedroogd.

N: 8; gemiddelde: 4,38; bereik (3-5)

- ☞ Na een nacht drogen worden de "steampacks" teruggehangen in een tegelijkertijd schoongemaakte watertank.

N: 8; gemiddelde: 4,38; bereik (4-5)

- ☞ De "steampack"-hoes van badstof wordt revalidant gebonden gebruikt of na gebruik bij een revalidant gewassen.

Zie voor het wassen van de hoes de WIP-richtlijn uit de Ziekenhuisserie: *Linnengoed*.

N: 7; gemiddelde: 4,57; bereik (4-5)

5.4 IJsmachine

Als alternatief voor ijsblokjes uit de ijsmachine kan gebruik worden gemaakt van zo geheten kant-en-klare "coldpacks".

- ☞ De "coldpacks" worden na gebruik huishoudelijk gereinigd met een zeepoplossing en een borstel, gespoeld en gedroogd.

N: 8; gemiddelde: 4,25; bereik (4-5)

- ☞ De "coldpacks"-hoes van badstof wordt revalidantgebonden gebruikt of na gebruik bij een revalidant gewassen.

Zie voor het wassen van de hoes de WIP-richtlijn uit de Ziekenhuisserie: *Linnengoed*.

N: 8; gemiddelde: 4,38; bereik (4-5)

- ☞ IJsmachines moeten wekelijks worden gereinigd volgens instructies van de fabrikant.

Motivatie: IJsmachines kunnen grote hoeveelheden micro-organismen bevatten.

Zie voor meer informatie over dit onderwerp de WIP-richtlijn: *Preventie van infecties door water en met water werkende apparatuur.*

N: 7; gemiddelde: 4,57; bereik (4-5)

- ☞ Ijsblokjes worden niet met de handen, maar met een schep uit de ijsmachine gehaald.

Deze schep moet niet worden bewaard in de voorraad ijs, maar droog in een aparte houder of kan.

N: 7; gemiddelde: 4,57; bereik (4-5)

- ☞ Overgebleven ijsblokjes mogen niet in de ijsmachine worden terug gedaan, maar moeten worden weggegooid.

N: 7; gemiddelde: 4,57; bereik (4-5)

5.5 Paraffinebaden

- ☞ De paraffine wordt in folie op de huid van de revalidant aangebracht.

Toelichting: Schep de paraffine in de folie. Na gebruik wordt de paraffine teruggestort in het paraffinebad en de folie weggegooid.

N: 7; gemiddelde: 4,29; bereik (3-5)

- ☞ De temperatuur moet eenmaal per week worden opgevoerd tot tenminste 80°C. Deze temperatuur moet gedurende tien minuten worden aangehouden. Daarna de inhoud af laten koelen tot de gewenste temperatuur.

N: 7; gemiddelde: 4,43; bereik (3-5)

- ☞ Het paraffinebad wordt twee keer per jaar schoongemaakt of eerder wanneer de paraffine droog wordt en verkleurd is of wanneer er op de bodem gruis zichtbaar is.

N: 8; gemiddelde: 4,00; bereik (3-5)

- ☞ Voorafgaand aan het schoonmaken moet de temperatuur gedurende tien minuten op tenminste 80°C worden gehouden.

N: 5; gemiddelde: 4,40; bereik (4-5)

- ☞ Het paraffinebad wordt gereinigd zoals aangegeven door de fabrikant.

N: 8; gemiddelde: 4,62; bereik (4-5)

- ☞ Na het reinigen wordt het paraffinebad overnacht gedroogd.

N: 8; gemiddelde: 4,38; bereik (4-5)

- ☞ Na een nacht droog staan wordt het paraffinebad gevuld met nieuwe paraffine.

N: 8; gemiddelde: 4,50; bereik (4-5)

5.6 Ultraviolet-therapie

- ☞ Reinig en droog de ultraviolet-contactlamp na gebruik.

Opmerking: Indien de ultraviolet-contactlamp op een defecte huid wordt gebruikt, moet de lamp na gebruik worden gereinigd, gedroogd en gedesinfecteerd met alcohol 70%. Laat het desinfectans volledig aan de lucht drogen.

N: 7; gemiddelde: 4,29; bereik (3-5)

5.7 Massage

- ☞ Handhygiëne wordt toegepast, voordat de massage-olie op de handen wordt gegoten.

N: 5; gemiddelde: 5,00; bereik (5-5)

- ☞ Bij het uitgieten van de massage-olie mag de hals van de fles niet in contact komen met de handen.

Motivatie: Ter voorkoming van introductie van micro-organismen in de vloeistof mag hierbij geen contact ontstaan met de hals van de fles. Navullen van lege flessen is niet toegestaan.

N: 5; gemiddelde: 5,00; bereik (5-5)

5.8 Bekkenbodetherapie

Bij revalidanten met bekkenbodetherapie vindt inwendig onderzoek plaats en wordt gebruik gemaakt van apparatuur met vaginale en anale sondes.

- ☞ Wegwerp handschoenen worden gedragen tijdens:
 - het aanbrengen en verwijderen van elektroden en cones in vagina en anus;
 - het inbrengen en verwijderen van rectale ballonkatheters;
 - het reinigen en desinfecteren van de voor hergebruik geschikte middelen, zoals elektroden en dergelijke.

N: 7; gemiddelde: 4,71; bereik (4-5)

- ☞ Voor hergebruik geschikte hulpmiddelen (inclusief snoeren, die verontreinigd zijn met bloed, vaginaal of anaal vocht) worden handmatig huishoudelijk gereinigd, gedroogd, gedesinfecteerd met alcohol 70% en aan de lucht gedroogd. Extra aandacht is daarbij nodig voor de overgangen van materiaal, randjes en dergelijke van de elektroden.

N: 7; gemiddelde: 4,43; bereik (3-5)

Zie voor meer informatie over hygiënisch werken in het bekkenbodemgebied de richtlijn van de Nederlandse vereniging voor Fysiotherapeuten bij Bekkenproblemen en pre- en post partum gezondheidszorg [1].

5.9 Therapiebaden

- ☞ Wanneer het waterbad door opeenvolgende revalidanten wordt gebruikt is het toevoegen van een desinfectans aan het water noodzakelijk, zoals volgens de wet (Besluit Hygiëne en Veiligheid Zwemgelegenheden 1994 [2]) ook vereist is voor zwembadwater in openbare gelegenheden.

Motivatie: Adequate desinfectie is vereist omdat het water in therapiebaden bij opeenvolgende revalidanten meer belast wordt met micro-organismen. Tevens kan de weerstand van revalidanten tegen infecties verlaagd zijn.

N: 7; gemiddelde: 4,57; bereik (4-5)

- ☞ Wanneer het waterbad éénmalig wordt gebruikt en het vullen ervan, alsmede de circulatie van het water, geschiedt door middel van een pomp, is het ook noodzakelijk om een desinfectans aan het water toe te voegen.

Motivatie: In de pomp blijft altijd water achter, waarin zich grote hoeveelheden micro-organismen kunnen bevinden.

N: 7; gemiddelde: 4,43; bereik (4-5)

- ☞ Desinfecteer bij voorkeur door automatische chlorering van het badwater.
N: 7; gemiddelde: 4,57; bereik (4-5)
- ☞ Alleen wanneer het bad éénmalig wordt gebruikt en het vullen niet geschiedt met behulp van een pomp, is het toevoegen van een desinfectans aan het water niet nodig.
N: 7; gemiddelde: 4,29; bereik (3-5)
- ☞ Het water moet aan de normen voldoen zoals beschreven in Tabel 1 (Bijlage A).
N: 7; gemiddelde: 4,33; bereik (4-5)
- ☞ De concentratie van cyaanuur bij gebruik van isocyanuurverbindingen mag niet hoger worden dan 100 mg/l. Zie Tabel 1 (Bijlage A).
Door het steeds bijdoseren van chloorisocyanuraten bestaat gevaar op cumulatie van cyaanuurzuur.
N: 7; gemiddelde: 4,50; bereik (4-5)
- ☞ De hoeveelheden vrij en gebonden chloor, zuurgraad en doorzicht van het water dienen dagelijks te worden gecontroleerd.
N: 7; gemiddelde: 4,14; bereik (3-5)
- ☞ Het microbiologisch onderzoek moet tenminste maandelijks geschieden door een onafhankelijk laboratorium.
N: 7; gemiddelde: 4,33; bereik (4-5)
- ☞ Desinfecteer (mobiele) “whirlpools” met chloor vóór ingebruikname.
Motivatie: Na gebruik en reiniging kan er water in het pompsysteem achterblijven. Hierin kunnen zich grote hoeveelheden bacteriën (waaronder Legionella) ontwikkelen, die bij in gebruikneming vrijkomen.
Preventie van Legionella wordt meer gedetailleerde maatregelen beschreven in het Staatsblad 576 [3].
N: 7; gemiddelde: 4,43; bereik (4-5)
- ☞ Reiniging en desinfectie vindt plaats volgens het schema in Tabel 2 (Bijlage B), met middelen die voor toepassing in zwembaden geschikt zijn.
N: 7; gemiddelde: 4,00; bereik (1-5)

5.9.1 Aandachtspunten

- ☞ Aan desinfectie moet altijd reiniging vooraf gaan.
Motivatie: Gecombineerde reinigings- en desinfectiemiddelen leiden bij sterke verontreiniging veelal tot onvoldoende resultaten.
N: 7; gemiddelde: 4,71; bereik (4-5)
- ☞ Voor desinfectie altijd voor dit doel toegestane middelen gebruiken.
Desinfectie van oppervlakken met chloorhoudend zwembadwater of verdunde chloorbleekloog heeft slechts een kortstondig effect. Van enige nawerking is daarbij geen sprake.
N: 7; gemiddelde: 4,43; bereik (4-5)
- ☞ Vermijd dat reinigings- en desinfectie-oplossingen met het zwembadwater in contact komen.
N: 7; gemiddelde: 4,29; bereik (4-5)

- ☞ Boven de waterspiegel kunnen de bassinwanden het best worden gereinigd met een soda-oplossing.

Hiermee wordt verontreiniging van het zwembadwater tot een minimum beperkt. De concentratie van de soda-oplossing is niet voorgeschreven en kan zelf bepaald worden.

N: 7; gemiddelde: 4,20; bereik (4-5)

- ☞ In het logistieke gebruik van therapiebaden moet een duidelijke bouwkundige scheiding zijn aangebracht tussen schoon (met blote voeten belopen) gebied en vuil (met schoenen belopen) gebied.

N: 7; gemiddelde: 4,50; bereik (4-5)

- ☞ Vloeren rond baden die met blote voeten worden betreden dienen voorzien te zijn van vlak afgewerkt materiaal, dat geschikt is voor reiniging en desinfectie. Bovendien moeten deze vloeren van een zodanig afschot zijn voorzien dat zich geen plassen kunnen vormen [5,6].

N: 7; gemiddelde: 4,43; bereik (4-5)

5.9.2 Matrassen en stoelen in therapiebaden

- ☞ Matrassen van de badlift worden voorzien van een revalidantgebonden afneembare hoes.

Zie voor het wassen van de hoes de WIP-richtlijn uit de Ziekenhuisserie: *Linnengoed*.

N: 5; gemiddelde: 4,00; bereik (2-5)

- ☞ Stoelen zijn gemaakt van gladde materialen en bestendig tegen reiniging en desinfectie.

N: 5; gemiddelde: 5,00; bereik (5-5)

Bijlage A. Normen voor zwembadwater in circulatiebaden

Tabel 1: Deze tabel geeft een overzicht van de normen voor zwem- en badwater, in badinrichtingen ingericht voor zwemmen en baden anders dan in oppervlaktewater. De parameters worden gemeten in ieder bassin op een locatie waar naar verwachting de waarde van de parameter het ongunstigste zal worden beïnvloed. Dagelijks onderzoek houdt in dat tenminste bij de opening en tegen sluitingstijd het onderzoek plaats moet vinden [6].

Parameters (eenheid)	Norm	Uit te voeren door:	
		houder	laboratorium
Bij 37°C kweekbare kiemen (aantal per ml)	≤ 100 kiemen per ml		maandelijks
Pseudomonas aeruginosa (aantal per 100 ml)	niet aantoonbaar		op indicatie dat waterkwaliteit niet voldoet aan de norm
Doorzicht (meter)	Zicht tot bodem	dagelijks	maandelijks
Kaliumpermanganaat verbruik (mg/l)	≤ 70% van het kaliumpermanganaatverbruik van het suppletiewater + 6		maandelijks ¹
Zuurgraad (pH)	6,8 ≤ pH ≤ 7,8	dagelijks	maandelijks
Ureum (mg/l)	≤ 2,0 mg/ml		maandelijks ¹
Chloor: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Vrij beschikbaar chloor (VBC) (mg/l) ➤ Vrij beschikbaar chloor in combinatie met cyaanuurzuur (mg/l) ➤ Gebonden beschikbaar chloor (mg/l) 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ 0,5 ≤ VBC ≤ 1,5 ➤ 2,0 ≤ VBC ≤ 5,0 ➤ ≤ 1,0 mg/l 	dagelijks	maandelijks
Cyaanuurzuur (indien dit in enigerlei vorm wordt gebruikt) (mg/l)	≤ 50 mg/l (bij gebruik cyaanuurzuur) ≤ 100 mg/l (bij gebruik isocyaanuurzuurverbindingen)		maandelijks ¹
Ozon in toevoerwater (indien dit als oxidatiemiddel wordt gebruikt) (mg/l)	niet aantoonbaar	dagelijks	maandelijks

¹ Indien meerdere bassins in een badinrichting op dezelfde zuiveringsinstallatie zijn aangesloten, hoeft dit onderzoek alleen plaats te vinden in het bassin waar de waarde van deze parameter het ongunstigst is op grond van de ligging ten opzichte van de zuiveringsinstallatie, dan wel op grond van de bezoekersaantallen.

Bijlage B. Reinigings- en desinfectie-schema voor zwembaden

Tabel 2: Het reinigings- en desinfectie schema voor zwembaden is verschillend voor zwembaden met een gering aantal bezoekers en voor zwembaden met een groot aantal bezoekers[6]. Het aantal bezoekers dat aangeeft wanneer een zwembad een gering of groot aantal bezoekers heeft, is niet in de normering vastgelegd. De beoordeling wordt overgelaten aan de directie van het zwembad. De vermelde frequenties gelden onder normale omstandigheden. Het desinfectieprogramma kan worden geïntensiveerd als de infectierisico's sterk zijn verhoogd. Vloeren die intensief worden belopen (groepskleedkamers, wisselcabines en dergelijke) kunnen tussentijds worden gereinigd door veelvuldig met water te spoelen.

	<i>Bezoekers aantal</i>			
	<i>Gering</i>		<i>Groot</i>	
	Reiniging	Desinfectie	Reiniging	Desinfectie
Toiletten				
Vloeren	1 x per dag	1 x per dag	1 x per 2 uur	1 x per 2 uur
Wanden	1 x per dag	1 x per week	2 x per dag	2 x per week
Kleedruimten				
Vloeren	1 x per dag	1 x per dag	2 x per dag	2 x per dag
Wanden	1 x per week	-	1 x per dag	-
Garderobes				
Vloeren	1 x per week	1 x per week	1 x per week	1 x per dag
Wanden	1 x per week	-	1 x per dag	-
Douches				
Vloeren	1 x per dag	1 x per dag	2 x per dag	2 x per dag
Wanden	1 x per week	-	1 x per dag	-
Zwemzaal				
wanden	1 x per week	-	1 x per dag	-
perrons	1 x per dag	1 x per dag	2 x per dag	2 x per dag
Afvoergoten in vloeren	-	wekelijks putjes met stankafsluiter ontsmetten met chlooroplossing	-	wekelijks putjes met stankafsluiter ontsmetten met chlooroplossing
Verwarmde zitbanken	1 x per dag	1 x per dag	2 x per dag	2 x per dag
Overloopranden	Uit te voeren bij verlaagd waterniveau. Frequentie is afhankelijk van mate van vuilafzettingen	-	Uit te voeren bij verlaagd waterniveau. Frequentie is afhankelijk van mate van vuilafzettingen	-
Bassinbodem, bassinwanden, beweegbare vloer	1 – 2 maal per jaar bij leeg bassin. Bodem en beweegbare vloer 2 x per week m.b.v. bodemuiger			

Bijlage C. Literatuur

- 1 Nederlandse vereniging voor Fysiotherapeuten bij Bekkenproblemen en pre- en post partum gezondheidszorg. Richtlijn voor het hygiënisch werken in het bekkenbodemgebied. 2005. Amersfoort, NVFB.
- 2 Staatsblad. Besluit tot uitvoering van de Wet Hygiëne en Veiligheid Zwemgelegenheden. Staatsblad 1994.
- 3 Staatsblad. Besluit van 26 oktober 2004 tot wijziging van het Waterleidingbesluit en het Besluit hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden (preventie van legionella in leidingwater). Staatsblad 2004.
- 4 Snoeren R. Hygiëne in de hydrotherapie. Ziekenhuishygiëne en infectiepreventie 1990; 5:127-133.
- 5 Gezondheidsraad. Hygiëne in zwemgelegenheden, advies uitgebracht door een commissie van de Gezondheidsraad aan de ministers van VROM en WVC. 1989.
- 6 InfoMil. Handleiding Zwemgelegenheden "Duik er eens in". 2004.